

En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har beslutat att bereda utbildningsutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2011/12:56 En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 och motion 2011/12:K9 i de delar de berör utbildningsutskottets beredningsområde.

Utbildningsutskottet föreslår att konstitutionsutskottet avstyrker motionen och lägger skrivelsen till handlingarna i berörda delar. Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har lämnat en gemensam avvikande mening. Även Sverigedemokraterna har lämnat en avvikande mening.

Utskottets överväganden

Skrivelsen

Inledning

I skrivelse 2011/12:56 En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 presenteras en samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering under 2012–2032. I strategin ingår en satsning på ett utvecklingsarbete främst inom områdena utbildning och arbete under 2012–2015. Medel avsattes för detta i 2012 års budgetproposition (prop. 2011/12:1, bet. 2011/12:KU1, rskr. 2011/12:62).

Den tjuogoåriga strategin görs inom ramen för den minoritetspolitiska strategin (prop. 2008/09:158, bet. 2008/09:KU23) och ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken (prop. 1998/99:143, bet. 1999/2000:KU6). Det övergripande målet är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom.

Skrivelsen följer i huvudsak Delegationen för romska frågor disposition i betänkandet Romers rätt – en strategi för romer i Sverige (SOU 2010:55) och tar därmed också sin utgångspunkt i olika rättigheter enligt internationella överenskommelser om mänskliga rättigheter, dvs. rätten till utbildning, arbete, bostad, bästa möjliga hälsa, social omsorg och trygghet, språk, kultur samt föreningsfrihet.

Utbildning

I avsnitt 5 (s. 29–43) i skrivelsen behandlas utbildning.

Regeringen gör bedömningen att utbildning är en av de viktigaste faktorerna för att långsiktigt åstadkomma förbättrade levnadsvillkor för den romska befolkningen. En rad olika åtgärder bör därför genomföras. Det av riksdagen fastställda målet för svensk barn- och ungdomsutbildning är att den ska vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla barn och elever ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt. Detta gäller befolkningen i stort och innefattar därigenom också romer. Skolverket och Skolinspektionen har centrala roller när det gäller att förverkliga och följa upp romers tillgång till de mänskliga rättigheterna.

För att åstadkomma reella förändringar när det gäller romska elevers studieresultat måste såväl ansvariga myndigheter som kommuner och romska föräldrar ta ett eget aktivt ansvar. Delegationen har presenterat en rad förslag för att förbättra förutsättningarna för romer att fullgöra grundskolan och gå vidare till gymnasiskolan samt högre utbildning, samt för vuxna romer att komplettera sin grundskolekompetens. Regeringen väljer att i detta skede koncentrera de statliga insatserna till ett antal kommuner som ska bedriva ett utvecklingsarbete, en pilotverksamhet, under 2012–2015.

Tanken är att särskilt öka kunskapen om romska elevers situation i skolan och att utveckla arbetet för att ge stöd till dem samt att sedan sprida erfarenheterna till andra delar av landet. Pilotverksamheten ska också ge underlag för kompletterande åtgärder på längre sikt.

Skolverket bör enligt regeringen medverka till att bättre beskriva situationen för romska barn i förskola och förskoleklass i de kommuner som ingår i den pilotverksamhet som kommer att pågå under 2012–2015. Detta bör ske i samråd med romer.

Skolverket bör vidare medverka till att bättre beskriva romska elevers situation i pilotkommunerna när det gäller att slutföra grundskolan med godkända betyg så att de är behöriga att söka till gymnasieskolan och genomföra gymnasiestudier. Vidare bör Skolinspektionen få i uppdrag att granska hur skolorna i pilotkommunerna för romska elever uppfyller skollagens krav när det gäller skolplikt, undervisning och rätten till särskilt stöd för den elev som är i behov av det.

Skolverket bör upphandla utbildning för att utbilda brobyggare inom förskola, förskoleklass och grundskola i pilotkommunerna i syfte att förbättra den romska minoritetens utbildningssituation. Brobyggare kan t.ex. vara redan kommunalt anställd personal med romsk språk- och kulturkompetens. Vidare bör Skolverket få i uppdrag att ytterligare informera skolhuvudmän och rektorer om nationella minoriteter och deras rättigheter.

Satsningen under 2011–2014 för att stärka skolans värdegrund och öka kunskapen om kränkningar hos skolans personal ska leda till ökad trygghet för samtliga elever. Det pågående arbetet mot mobbning riktar sig till varje enskild elev och omfattar således även romska elever.

Regeringen gör bedömningen att ett utbildningsmaterial för grundskolenivå om de nationella minoriteterna bör utarbetas. Skolverket bör få ett uppdrag att främja utveckling och produktion av böcker och andra läromedel på samtliga varieteter av romani chib för barn, unga och vuxna. I uppdraget bör myndigheten samråda med romer.

I regleringsbrevet för 2011 fick Skolinspektionen i uppdrag att granska hur huvudmännen informerar om rätten till och fullgör sin skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning i minoritetsspråken i enlighet med de bestämmelser som finns i grundskoleförordningen (1994:1194), gymnasieförordningen (1992:394), den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk och Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. I uppdraget ingår även att granska tvåspråkig undervisning på minoritetsspråk som bedrivs i enlighet med 2 kap. 7 § grundskoleförordningen.

Sedan 2007 har regeringen genomfört flera satsningar på uppbyggnad av utbildning i nationella minoritetsspråk. Regeringen har t.ex. gett Linköpings universitet ansvar för utbildning i romani chib. För att ytterligare stärka arbetet fick Högskoleverket 2010 i uppdrag att föreslå åtgärder för hur Sverige på ett bättre sätt kan uppfylla åtagandena i Europarådets minoritetskonventioner när det gäller tillgång på lärare som kan undervisa i och

på de nationella minoritetsspråken. Uppdraget redovisades till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) den 31 oktober 2011. Regeringen avser att återkomma i frågan.

Motionen

I följdmotion 2011/12:K9, som är en socialdemokratisk kommittémotion, konstateras att på utbildningsområdet skiljer sig regeringens förslag från de förslag som Delegationen för romska frågor lade fram (SOU 2010:55). De konkreta mål som delegationen föreslog saknas i skrivelsen. Regeringen föreslår i stället att ett antal pilotkommuner ska få ett särskilt statsbidrag för att arbeta med romsk inkludering utan några specificerade målsättningar. Detta arbete ska sedan utvärderas av Skolverket och Skolinspektionen.

Regeringen måste enligt motionärerna vara mycket tydligare med vilka målsättningar som ska uppnås såväl i pilotkommunerna som i Sveriges alla kommuner. Först med sådana målsättningar blir det fruktbart med en särskild uppföljning från Skolverket och Skolinspektionen. Riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om konkreta målsättningar på utbildningsområdet.

Vidare framhåller motionärerna att kunskaper i modersmål är starkt korrelerade till skolframgång i stort och därför vill motionärerna generellt utveckla modersmålsundervisningen genom högre behörighetskrav för lärare, kompetensutveckling av lärarna och utveckling av undervisningen. Modersmålslärare ska inte vara undantagna från kravet på lärarlegitimation utan ska ha en lärarutbildning och ämneskompetens i modersmålet.

Om romska elevers modersmålslärare har legitimation och en hög kvalitet på modersmålsundervisningen därmed kan garanteras finns det en stor möjlighet för bättre inkludering av romska elever.

Motionärerna erinrar om att de i samband med behandlingen av statsbudgeten för 2012 har föreslagit utökade medel för kompetensutveckling av lärare, något som riksdagens majoritet dock har avvisat. Regeringen bör i samband med denna strategi åter överväga att återkomma till riksdagen med förslag på åtgärder för att förstärka modersmålsundervisningen generellt men också specifikt för romer.

Riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av lärarlegitimation för modersmålslärare.

Utskottets ställningstagande

Utbildningsutskottet begränsar sitt yttrande till de delar som rör utbildning. Utskottet delar regeringens bedömning att utbildning är en av de viktigaste faktorerna för att långsiktigt åstadkomma förbättrade levnadsvillkor för den romska befolkningen. Som framgår av skrivelsen bör därför en rad olika åtgärder genomföras. Utskottet välkomnar detta.

När det gäller synpunkterna i motionen vill utskottet framhålla att regeringens avsikt att i detta skede koncentrera de statliga insatserna till ett antal kommuner som ska bedriva ett utvecklingsarbete, en pilotverksamhet, under 2012–2015 är väl avvägd. Därigenom kan kunskapen om romska elevers situation i skolan öka och arbetet utvecklas för att ge stöd till dessa elever. Sedan kan erfarenheterna spridas till andra delar av landet. Pilotverksamheten kommer också att ge underlag för kompletterande åtgärder på längre sikt. Det vore enligt utskottets uppfattning förhastat att nu fatta mer detaljerade beslut om utformningen av de statliga insatserna. Genom att pilotverksamhet bedrivs kan mer kunskap inhämtas och med stöd av denna kunskap kan arbetet utvecklas.

När det gäller modersmålsundervisningen vill utskottet påminna om att när den nya skollagen beslutades överfördes grundläggande bestämmelser om skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning som tidigare funnits i förordning till den nya skollagen (prop. 2009/10:165, bet. 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370, SFS 2010:800). Syftet var att markera ämnets vikt. Utskottet vill således betona vikten av tillgång på modersmålsundervisning.

Av språklagen (2009:600) följer att den som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska och att den som har ett annat modersmål än svenska ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål. Det är det allmänna som ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk, t.ex. genom rätten till modersmålsundervisning enligt skolförfattningarna.

När det gäller motionens synpunkter i frågan om lärarlegitimation vill utskottet hänvisa till sitt aktuella betänkande 2011/12:UbU17 Högskolan. Utskottet påminner där om att bl.a. modersmåls lärare självfallet kan bli legitimerade och framhåller också att utskottet tidigare har uttalat att det är önskvärt att vi får fler legitimerade yrkes- och modersmåls lärare (bet. 2010/11:UbU5 s. 20). Det är också, anför utskottet, önskvärt att huvudmännen anstränger sig för att anställa yrkes- och modersmåls lärare med rätt utbildning (2011/12:UbU17 s. 30).

Det finns bestämmelser i skollagen (2010:800) om legitimation för lärare och förskollärare. Enligt gällande lydelse ska bestämmelserna börja tillämpas den 1 juli 2012, men regeringen har dock i april 2012 överlämnat en remiss till Lagrådet med förslag om att senarelägga tidpunkten för detta ikraftträdande till den 1 december 2013.

Utskottet anser att konstitutionsutskottet bör avstyrka motionen och lägga skrivelsen till handlingarna i berörda delar.

Stockholm den 17 april 2012

På utbildningsutskottets vägnar

Margareta Pålsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Margareta Pålsson (M), Ibrahim Baylan (S), Oskar Öholm (M), Louise Malmström (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Tina Acketoft (FP), Håkan Bergman (S), Ulrika Carlsson i Skövde (C), Gunilla Svantorp (S), Nina Lundström (FP), Yvonne Andersson (KD), Richard Jomshof (SD), Rossana Dinamarca (V), Camilla Waltersson Grönvall (M), Michael Svensson (M), Björn von Sydow (S) och Esabelle Dingizian (MP).

Avvikande meningar

1. En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 (S, MP, V)

Ibrahim Baylan (S), Louise Malmström (S), Caroline Helmersson Olsson (S), Håkan Bergman (S), Gunilla Svantorp (S), Rossana Dinamarca (V), Björn von Sydow (S) och Esabelle Dingizian (MP) anför:

På utbildningsområdet skiljer sig regeringens förslag från de förslag som Delegationen för romska frågor lade fram (SOU 2010:55). De konkreta mål som delegationen föreslog saknas i skrivelsen. Regeringen föreslår i stället att ett antal pilotkommuner ska få ett särskilt statsbidrag för att arbeta med romsk inkludering utan några specificerade målsättningar. Detta arbete ska sedan utvärderas av Skolverket och Skolinspektionen.

Vi anser att regeringen måste vara mycket tydligare med vilka målsättningar som ska uppnås såväl i pilotkommunerna som i Sveriges alla kommuner. Först med sådana målsättningar blir det fruktbart med en särskild uppföljning från Skolverket och Skolinspektionen.

Vidare vill vi framhålla att kunskaper i modersmål är starkt korrelerade till skolframgång i stort och därför vill vi generellt utveckla modersmålsundervisningen genom högre behörighetskrav för lärare, kompetensutveckling av lärarna och utveckling av undervisningen. Modersmålslärare ska inte vara undantagna från kravet på lärarlegitimation utan ska ha en lärarutbildning och ämneskompetens i modersmålet.

Om romska elevers modersmålslärare har legitimation och en hög kvalitet på modersmålsundervisningen därmed kan garanteras finns det en stor möjlighet för bättre inkludering av romska elever. Regeringen bör i samband med denna strategi överväga att återkomma till riksdagen med förslag på åtgärder för att förstärka modersmålsundervisningen generellt men också specifikt för romer.

Vi anser att konstitutionsutskottet bör tillstyrka motionen. Skrivelsen bör läggas till handlingarna i berörda delar.

2. En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032 (SD)

Richard Jomshof (SD) anför:

Det är en självklarhet att alla svenska medborgare ska ha ”likvärdiga möjligheter i livet”, vilket är det ordval som används i skrivelsen. Det är dock av största vikt att alla svenska medborgare också inser att de har likvärdiga skyldigheter.

Jag instämmer i att utbildning är en av de viktigaste faktorerna för att långsiktigt åstadkomma förbättrade livsvillkor för romerna i Sverige. Men för att det ska vara möjligt räcker det inte att myndigheten bör samråda med romer, utan det ska i stället vara en skyldighet att så sker.

Vidare vill jag påminna om, vilket framgår av regeringens skrivelse (skr. 2011/12:56 s. 30), att det i en studie i bl.a. Malmö som Delegationen för romska frågor låtit göra, framkommer att närvaron i grundskolan under de tidiga skolåren för romska elever generellt sett är sämre än för övriga elever. Närvaron minskar dramatiskt i de senare årskurserna, framför allt bland flickorna. I skrivelsen anförs att orsakerna till många romska elevers särskilda svårigheter när det gäller skolan är flera. En förklaring är avsaknaden av en utbildningstradition och det faktum att många vuxna romer inte har någon eller har en mycket begränsad egen utbildning. Som redovisas i skrivelsen kan ytterligare skäl till frånvaro vara vissa seder och bruk, såsom barnnäktenskap och tidiga graviditeter, vilka framför allt kan påverka flickors skolgång. Jag vill framhålla att dessa orsaker måste erkännas om det över huvud taget ska vara möjligt att säkerställa romska barn en grundläggande utbildning och därmed ge dem "likvärdiga möjligheter i livet".

När det gäller kravet på lärarlegitimation vill jag påminna om mitt ställningstagande i betänkande 2011/12:UbU17 Högskolan. Som jag framför där (reservation 22 s. 54) ska inga undantag från kravet på legitimation tillåtas, annat än under en kortare övergångsperiod, varför möjligheten till undantag ska tas bort. Detta inkluderar naturligtvis även modersmåls lärare.

Motionen bör avslutningsvis avstyrkas och skrivelsen bör läggas till handlingarna i berörda delar.